

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним зверненням
приватного підприємства «Науково-виробнича фірма «VD MAIS»
щодо офіційного тлумачення положень статті 786
Цивільного кодексу України

м. Київ
3 липня 2012 року
№ 14-рп/2012

Справа № 1-20/2012

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича — доповідача,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням приватного підприємства «Науково-виробнича фірма «VD MAIS» щодо офіційного тлумачення положень статті 786 Цивільного кодексу України.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення приватного підприємства «Науково-виробнича фірма «VD MAIS».

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами України положень статті 786 Цивільного кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Запорожця М. П. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції Верховної Ради України, Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, науковців Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Одеська юридична академія», Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — приватне підприємство «Науково-виробнича фірма «VD MAIS» — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 786 Цивільного кодексу України (далі — Кодекс) та роз'яснити, чи застосовується положення частини другої статті 786 Кодексу виключно до вимог наймача та наймодавця, визначених частиною першою цієї статті, чи до всіх вимог, які впливають з договору найму (оренди).

Згідно з частиною першою статті 786 Кодексу до вимог про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачеві, а також до вимог про відшкодування витрат на поліпшення речі застосовується позовна давність в один рік. Як зазначено в частині другій цієї статті, перебіг позовної давності щодо вимог наймодавця починається з моменту повернення речі наймачем, а щодо вимог наймача — з моменту припинення договору найму.

Обґрунтовуючи необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Кодексу, автор клопотання посилається на неоднозначне їх застосування Вищим господарським судом України щодо визначення початку перебігу позовної давності під час розгляду спорів стосовно договорів найму (оренди).

Так, із доданих до конституційного звернення судових рішень вбачається, що в одних випадках Вищий господарський суд України застосовує положення частини другої статті 786 Кодексу лише до вимог, наведених у частині першій цієї статті, а в інших — до всіх вимог, які впливають з договору найму (оренди).

2. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені у конституційному зверненні питання, виходить з такого.

2.1. Згідно з Основним Законом України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання (частина четверта статті 13); кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності; право приватної власності є непорушним (частини перша, четверта статті 41).

Відповідно до Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом (частина перша статті 55).

Правосуддя в Україні здійснюється на засадах верховенства права з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Конституційний Суд України в Рішенні від 24 грудня 2004 року № 22-рп/2004 вказав, що забезпечення прав і свобод потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для здійснення кожним громадянином прав і свобод (абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

2.2. Згідно з частиною першою статті 316 Кодексу правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Реалізуючи право власності, власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд, має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону (частини перша, друга статті 319 Кодексу), в тому числі укладати договори, що за положенням пункту 1 частини другої статті 11 Кодексу є однією з підстав виникнення цивільних прав та обов'язків.

Спори, що виникають між учасниками договірних правовідносин, підлягають вирішенню судом на підставі статті 55 Конституції України, загальних та спеціальних норм закону.

Як зазначив Конституційний Суд України, строки звернення до суду як складова механізму реалізації права на судовий захист є однією з гарантій забезпечення прав і свобод учасників правовідносин (абзац п'ятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 22 лютого 2012 року № 4-рп/2012).

Загальні положення щодо позовної давності та порядку її обчислення, що підлягають застосуванню під час вирішення спорів між сторонами у зобов'язаннях, визначені у главі 19 Кодексу.

Під позовною давністю розуміється строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу (стаття 256 Кодексу).

Початок перебігу позовної давності обчислюється за правилами статті 261 Кодексу, частина перша якої пов'язує його з днем, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Відповідно до частини сьомої статті 261 Кодексу винятки з цього правила можуть бути встановлені законом.

У Кодексі, зокрема, визначено, що до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару застосовується позовна давність в один рік, яка обчислюється від дня виявлення недоліків у межах строків, встановлених статтею 680 Кодексу, а якщо на товар встановлено гарантійний строк (строк придатності), — від дня виявлення недоліків у межах гарантійного строку (строку придатності) (стаття 681); до вимог щодо неналежної якості роботи, виконаної за договором підяду, застосовується позовна давність в один рік, а щодо будівель і споруд — три роки від дня прийняття роботи замовником (стаття 863); до вимог, що випливають із договору перевезення вантажу, пошти, застосовується позовна давність в один рік з мо-

менту, що визначається відповідно до транспортних кодексів (статутів) (частина третя статті 925).

Аналіз наведених положень Кодексу дає підстави для висновку, що передбачений спеціальним законом початок перебігу позовної давності обумовлюється особливостями правовідносин і повинен відповідати сутності порушеного права з урахуванням принципів справедливості, рівності та співмірності (пропорційності).

2.3. Відповідно до частини першої статті 759 Кодексу за договором найму (оренди) наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк.

На стадіях укладення, виконання, зміни, розірвання та припинення договору найму у наймодавця та наймача виникають взаємні зобов'язання, зокрема: обов'язок наймодавця передати наймачеві майно у користування негайно або у строк, встановлений договором найму, провадити капітальний ремонт речі, переданої у найм, якщо інше не встановлено договором або законом; обов'язок наймача користуватися річчю відповідно до її призначення та умов договору, а в разі припинення договору найму негайно повернути наймодавцеві річ у стані, в якому вона була одержана, з урахуванням нормального зносу, або у стані, який було обумовлено в договорі (стаття 765, частина перша статті 773, частина друга статті 776, частина перша статті 785 Кодексу).

Під час вирішення спорів стосовно належного виконання зобов'язань, що впливають із договору найму (оренди), застосовуються положення, встановлені в главі 19 Кодексу, щодо позовної давності та порядку її обчислення.

Згідно зі статтею 786 Кодексу, яка є предметом тлумачення, до вимог про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачеві, а також до вимог про відшкодування витрат на поліпшення речі застосовується позовна давність в один рік; перебіг позовної давності щодо вимог наймодавця починається з моменту повернення речі наймачем, а щодо вимог наймача — з моменту припинення договору найму (частини перша, друга).

Зі змісту статті 786 Кодексу вбачається, що її положення встановлюють спеціальну позовну давність — один рік — та початок її перебігу щодо вимог наймача і наймодавця, зазначених в частині першій цієї статті, на стадіях припинення та розірвання договору найму (оренди).

З огляду на наведене Конституційний Суд України вважає, що положення статті 786 Кодексу мають єдиний зміст, завершену структуру і встановлюють спеціальну позовну давність — один рік — та початок її перебігу щодо вимог наймодавця про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачеві, а також до вимог наймача про відшкодування витрат на поліпшення речі. Положення частини другої цієї статті не поширюється на інші вимоги, що впливають із договору найму (оренди).

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 66, 67, 69, частиною першою статті 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Положення статті 786 Цивільного кодексу України щодо початку перебігу позовної давності в один рік слід розуміти так, що воно застосовується до вимог наймодавця про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яка була передана у користування наймачеві, та вимог наймача про відшкодування витрат на поліпшення речі і не поширюється на інші вимоги наймача та наймодавця, які випливають з договору найму (оренди).

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 14-rp/2012 dated July 3, 2012 in the case upon the constitutional appeal of private enterprise «Scientific and Production Firm «VD MAIS» regarding official interpretation of Article 786 of the Civil Code of Ukraine*

Private enter prise «Scientific and Production Firm «VD MAIS» applied to the Constitutional Court of Ukraine with an appeal to provide official interpretation whether the provision of Article 786.2 of the Civil Code of Ukraine (hereinafter referred to as «the Code») shall be applied exclusively to the claims of tenant and landlord, determined in Article 786.1 of the Code or to all claims following from the lease (rent) agreement.

Considering the constitutional appeal, the Constitutional Court of Ukraine proceeds from the following.

General provisions regarding the period of limitation and the procedure of its calculation to be applied when resolving disputes between parties to the obligations are set out in Chapter 19 of the Code.

The period of limitation refers to the term within which a person may apply to court to demand protection of his or her civil right or interest (Article 256 of the Code).

Beginning of a period of limitation is calculated under the rules of Article 261 of the Code and is connected with the day when a person learnt or could learn about the violation of his/her right or about the person who violated such right (Article 261.1). Pursuant to Article 261.7 of the Code exceptions from this rule may be prescribed by law.

The Code, in particular, determined that regarding claims related to defects of goods sold the period of limitation shall be one year, calculated from the date of detection of flaws within the terms stipulated in Article 680 of the Code, and if there is a warranty period (expiry date) — since the detection of defects within the warranty (validity) period (Article 681); for the claims related to the improper quality of work performed under contract, the period of limitation shall be one year, and for

buildings and constructions — three years from the date of acceptance by a customer (Article 863); regarding claims arising from a contract of carriage of cargo, mail, the period of limitation shall be one year from the date determined in accordance with transport codes (statutes) (Article 925.3).

Analysis of the above provisions of the Code gives grounds to conclude that the beginning of a period of limitation provided by the special law is caused by the specific features of legal relations and must meet the essence of a violated right with account of the principles of justice, equality and proportionality.

According to Article 759.1 of the Code under lease (rent) agreement the landlord transfers or agrees to transfer property in use to the tenant for a fee for a specified period.

At the stage of conclusion, execution, amendment, cancellation and termination of the rent (lease) agreement there arise mutual obligations of the landlord and the tenant, in particular: obligation of landlord to transfer property for use to tenant immediately or within the period fixed in the lease (rent) agreement, to carry out major repairs of things transferred to rent, unless otherwise provided by contract or law; obligation of tenant to use the thing according to its purpose and terms and conditions of the contract and in case of termination of rent (lease) agreement to immediately return the thing to the landlord in the state in which it was received, subject to normal wear, or condition, which was stipulated by the agreement (Articles 765, 773.1, 776.2, 785.1 of the Code).

Pursuant to Article 786.1 of the Code, which is the subject of interpretation, a period of limitation applied to claims for compensation of damages in connection with damage to things which have been assigned for use by a tenant as well as claims for reimbursement to improve things shall be one year. The period of limitation regarding claims of the landlord begins with the return of things by the tenant and claims of the tenant - upon termination of the lease (rent) agreement (Article 786.2).

The Constitutional Court of Ukraine considers that the provisions of Article 786 of the Code have the only content, complete structure and establish specific period of limitation — one year — and its beginning regarding claims of the landlord for compensation in connection with damage caused to things which have been assigned for use by a tenant as well as regarding claims of a tenant on reimbursement of expenses to improve things. The provisions of Article 786.2 do not apply to other claims arising from the lease (rent) agreement.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that the provisions of Article 786 of the Civil Code of Ukraine regarding the beginning of one-year period of limitation shall be understood as reading that it is applied to the claims of landlord on reimbursement of expenses related to damage of the thing transmitted in use to the tenant and tenant's claims on reimbursement of expenses on the improvement of the thing and shall not apply to other claims of the tenant and landlord following from the lease (rent) agreement.